

NORGES HØYESTERETT

Den 12. desember 2012 avsa Høyesterett dom i

HR-2012-02348-A, (sak nr. 2012/880), sivil sak, anke over dom,

A (advokat Erik Torall – til prøve)

mot

Gjensidige Forsikring ASA (advokat Mildrid Felland – til prøve)

STEMMEGIVNING :

- (1) Dommer **Matheson**: Saken gjelder hvorvidt presumsjonsregelen i yrkesskadeforsikringsloven § 11 annet ledd om sykdom som skal anses påført i arbeid, også finner anvendelse på spørsmålet om sykdommen etter sin art er omfattet av § 11 første ledd bokstav b og derfor er dekket av erstatningsordningen.
- (2) A arbeidet i årene mellom 1974 og 2000 som henholdsvis blikkenslager, biloppretter/karosseriarbeider, platearbeider og sveiser i en lang rekke virksomheter. Han ble i de fleste av tilsettingsforholdene eksponert for løsemidler – om enn i varierende grad. Han har angitt at han fra år 2000 fikk gradvis økende helseproblemer som følge av dette.
- (3) A var sykmeldt fra 1. desember 2000 og frem til Fylkestrygdekontoret i Rogaland den 11. desember 2001 traff vedtak om å tilkjenne ham uførepensjon etter en uføregrad på 100 prosent.
- (4) Han ble med tanke på yrkesskadeerstatning etter folketrygdloven § 13-4 utredet av flere spesialister for mulig løsemiddelbetinget hjerneskade; såkalt toksisk encephalopati. En nevropsykologisk undersøkelse i 2001 konkluderte med at A mest sannsynlig har en slik

skade. I en senere utredning foretatt ved yrkesmedisinsk avdeling på X sykehus i 2004 var konklusjonen den motsatte. Det ble der antatt at symptomene og de nevropsykologiske funn hadde en annen årsak enn løsemiddelskade, og at han burde utredes videre for å klarlegge årsaken til diffus encephalopati. En ny nevropsykologisk undersøkelse utført av spesialist i 2005 anbefalte at "[t]idligere diagnose av typen diffus global encephalopati" ble opprettholdt. I erklæringen het det imidlertid:

"Om årsaken til encephalopati skyldes toksisk løsemiddeleksponering, må jeg overlate til yrkesmedisinere å vurdere, men det foreligger ikke opplysninger om andre sykdomstilstander, ulykker eller skader som bedre kan forklare pasientens vansker."

- (5) I forbindelse med at A fremsatte krav overfor NAV om å få sykdommen godkjent som yrkessykdom likestilt med yrkesskade etter folketrygdloven § 13-4, ble det i 2006 avgitt ny spesialisterklæring fra yrkesmedisinsk avdeling ved X sykehus. Erklæringen konkluderte med at A har en "diffus encephalopati og lett polynevropati", men der sykdomsbildet er mer omfattende enn en ser ved løsemiddelskade. Etter det jeg forstår betyr polynevropati at flere av de perifere nervene i kroppen, for eksempel i føttene, ikke fungerer. Det ble uttalt at "[u]tviklingen av sykdomsbildet og omfanget av eksponeringen er heller ikke i samsvar med det en ser ved toksisk encephalopati og polynevropati". Konklusjonen ble utdypet i en presiserende tilleggserklæring. Ved undersøkelsen ble det ikke funnet andre forklaringer på As plager.
- (6) NAV avslo på grunnlag av spesialisterklæringen kravet på yrkesskadeerstatning etter folketrygdloven § 13-4. Klage over vedtaket førte ikke frem.
- (7) A anket vedtaket inn for Trygderetten, som ved kjennelse 15. februar 2008 stadfestet avgjørelsen i klagesaken. Vedtaket er således endelig.
- (8) A var på tidspunktet for vedtaket om uførepensjon dekket av siste arbeidsgivers yrkesskedeforsikring i Gjensidige Forsikring, jf. yrkesskedeforsikringsloven § 5 annet ledd. Han anla søksmål mot forsikringsselskapet med krav om erstatning for yrkessykdom etter yrkesskedeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav b.
- (9) Stavanger tingrett avsa den 17. desember 2010 dom med slik domsslutning:
- "1. Gjensidige Forsikring BA frifinnes.**
 - 2. A tilpliktes å erstatte Gjensidige Forsikring BA sine saksomkostninger med kr. 201.500 – kronertohundreogtusenfemhundre – innen 2 – to – uker fra dommens forkynnelse."**
- (10) A anket avgjørelsen til lagmannsretten, som besluttet innhenting av nye sakkyndigerklæringer. Gulating lagmannsrett avsa den 2. mars 2012 dom med slik domsslutning:
- "1. Anken forkastes.**
 - 2. Innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dommen plikter A å betale kr 101.064 – etthundreogtusenogsekstifirekroner – til Gjensidige Forsikring ASA til dekning av saksomkostnader for lagmannsretten."**

- (11) A anket lagmannsrettens dom til Høyesterett. Anken gjaldt rettsanvendelsen og bevisbedømmelsen. Høyesteretts ankeutvalg besluttet 30. mai 2012 bare å tillate anken over rettsanvendelsen fremmet. Rettsanvendelsesspørsmålet står i samme stilling for Høyesterett som for lagmannsretten.
- (12) Den ankende part – A – har i det vesentlige gjort gjeldende:
- (13) Det er en kjensgjerning at han i sine 25 yrkesaktive år har arbeidet i et toksisk miljø – om enn i noe varierende grad – og at han i dag har en betydelig hjerneskade.
- (14) Lagmannsretten har anvendt loven feil når den legger til grunn at det etter yrkesskedeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav b, jf. annet ledd, er A som i utgangspunktet har bevisbyrden for at sykdommen han påviselig lider av skyldes forgiftning eller kjemisk påvirkning, slik det relevante sykdomskriteriet er definert i forskrift om yrkessykdommer § 1 bokstav A. Når han fører bevis for at han faktisk har en hjerneskade, og for at han har arbeidet i et toksisk miljø som kan gi slik skade, følger det av § 11 annet ledd at det gjelder en presumsjon for at han er påført sykdom som skyldes kjemisk påvirkning i forskriftens forstand, det vil si såkalt listesykdom. Bevisbyrden for at det er andre årsaker til hjerneskaden enn løsemiddeleksponeringen flyttes da over på forsikringsselskapet.
- (15) Lovgiver har i forarbeidene gitt klart uttrykk for at et av formålene med yrkesskedeforsikringslovens ordning er å frita arbeidstaker for de vansker som kan være forbundet med å bevise yrkessykdom, og at presumsjonsregelen er ment å avhjelpe dette. Regelen må nødvendigvis også gjelde ved bedømmelsen av om A har en sykdom som etter sin art er dekningsmessig etter loven, og ikke bare ved vurderingen av om sykdommen er yrkesutløst. Presumsjonsregelen må ha gjennomslag "hele veien".
- (16) A har nedlagt slik påstand:
- "1. Gulating lagmannsretts dom av 02.03.12 i sak -----ASD-GULA/AVD1 oppheves.**
 - 2. Gjensidige Forsikring ASA dømmes til å betale As/det offentliges omkostninger for tingretten, lagmannsretten og Høyesterett."**
- (17) Ankemotparten – *Gjensidige Forsikring ASA* – har i det vesentlige gjort gjeldende:
- (18) Det er for ansvar etter yrkesskedeforsikringsloven § 11 ikke tilstrekkelig at A sannsynliggjør at han har en hjerneskade. Det kreves at han også sannsynliggjør at skaden står i årsaksforbindelse med forgiftning eller kjemisk påvirkning. Dette følger både av ordlyden i lovens § 11 og av forskriften som bestemmelsen viser til. En slik forståelse bekreftes av uttalelser i lovforarbeidene og også i enkelte etterarbeider.
- (19) Lagmannsretten bygger etter dette på riktig rettsanvendelse når den legger til grunn at A må bevise at han har en sykdom som omfattes av yrkessykdomsforskriften, før presumsjonsregelen om forsikringsgivers ansvar etter § 11 annet ledd utløses. Sannsynliggjøring av sykdom som etter sin art er dekningsmessig etter loven, er altså et inngangskriterium for å kunne presumere at sykdommen er forårsaket i arbeid på arbeidsstedet i arbeidstiden slik at forsikringsgiver dermed blir ansvarlig.

(20) Ankende parts forståelse av presumsjonsregelens rekkevidde innebærer en omfattende utvidelse av hva som naturlig følger av lovens ordlyd og forarbeider. Dersom en slik rekkevidde hadde vært lovgivers mening, kunne dette enkelt ha kommet til uttrykk i loven selv.

(21) Gjensidige Forsikring ASA har nedlagt slik påstand:

"Anken forkastes."

(22) *Jeg er kommet til at anken ikke kan føre frem.*

(23) Som allerede nevnt, gjelder saken hvorvidt presumsjonsregelen i yrkesskedeforsikringsloven § 11 annet ledd om sykdom som skal anses påført i arbeid, også finner anvendelse på spørsmålet om sykdommen er av den karakter som er omhandlet i § 11 første ledd bokstav b, og som gjør at den etter sin art er dekket av erstatningsordningen.

(24) Paragraf 11 første ledd bokstav b og annet ledd, har følgende ordlyd:

"§ 11. Skader og sykdommer som skal dekkes av forsikringen.

Yrkesskedeforsikringen skal dekke

a) ...

b) **Skade og sykdom som i medhold av folketrygdloven § 13-4 er likestilt med yrkesskade.**

c) ...

Skade og sykdom som nevnt i første ledd bokstav b skal anses forårsaket i arbeid på arbeidsstedet i arbeidstiden, hvis ikke forsikringsgiveren kan bevise at dette åpenbart ikke er tilfellet."

(25) Lagmannsretten har bygget sin avgjørelse på følgende rettslige forståelse av presumsjonsregelen i § 11 annet ledd:

"Det følger ikke av ordlyden, og fremgår heller ikke av lovforarbeidene at presumsjonsregelen også gjelder når en skal ta stilling til om vedkommende har en slik skade eller sykdom likestilt med yrkesskade. For dette spørsmålets vedkommende må således vanlige sivilrettslige regler om bevis og bevisbyrde gis anvendelse. Det følger av dette at A må sannsynliggjøre at han lider av toksisk encephalopati.

Det følger av ovennevnte at det ikke er tilstrekkelig at A kan godtgjøre at han har en diffus encephalopati (hjerneskode). Det er heller ikke tilstrekkelig at han kan sannsynliggjøre at han har en hjerneskode og dertil i noen utstrekning har vært utsatt for forgiftning eller annen kjemisk påvirkning i sine arbeidsforhold.

Forutsatt at A kan sannsynliggjøre at han lider av en toksisk encephalopati skal den ansees forårsaket i arbeid på arbeidsstedet i arbeidstiden i samsvar med yrkesskedeforsikringsloven § 11 annet ledd. Dette med mindre Gjensidige kan bevise at dette åpenbart ikke er tilfelle."

(26) På denne bakgrunn har lagmannsretten ved bedømmelsen av om A lider av en sykdom som etter sin art er dekket av loven, ofte omtalt som listesykdom, lagt avgjørende vekt på

den medisinske sakkyndiges erklæring om at det ikke kan godtgjøres at han har en kronisk løsemiddelskade. Deretter uttales det:

”Ettersom det ikke er sannsynliggjort at A har en sykdom eller skade som kan gi grunnlag for yrkesskadeerstatning har lagmannsretten ingen foranledning til å gå inn på spørsmålet om årsakssammenheng. Presumsjonsregelen i yrkesskadeerstatningsloven § 11 annet ledd er således ikke aktuell i dette tilfellet.”

- (27) Jeg går så over til å vurdere lagmannsrettens rettsanvendelse. Selve bevisbedømmelsen står ikke til prøving.
- (28) Det er ved fastleggelsen av presumsjonsregelens rekkevidde naturlig først å se på innholdet av § 11 første ledd bokstav b som annet ledd viser til.
- (29) Første ledd bokstav b angir hvilke typer av skader og sykdommer yrkesskedeforsikringen skal dekke, nemlig skade og sykdom "som i medhold av folketrygdloven § 13-4 er likestilt med yrkesskade". Det er med hjemmel i denne bestemmelsen gitt egen forskrift der dette er angitt; den såkalte yrkessykdomsforskriften, jf. forskrift av 11. mars 1997 nr. 220 om yrkessykdommer, klimasykdommer og epidemiske sykdommer som skal likestilles med yrkesskade – tidligere og heretter omtalt som yrkessykdomsforskriften.
- (30) Bestemmelsen i bokstav b tilsier isolert sett at en arbeidstaker som mener å ha krav på erstatning etter yrkesskedeforsikringsloven, må sannsynliggjøre at han lider av en sykdom som er omfattet av yrkessykdomsforskriften.
- (31) Om hva som er en dekningsmessig sykdom heter det i forskriftens § 1 bokstav A, som er det relevante punktet i saken her, at "[s]ykdommer som skyldes forgiftning eller annen kjemisk påvirkning" er yrkessykdom som skal likestilles med yrkesskade.
- (32) Det er etter mitt syn klart at passusen "som skyldes" må forstås slik at forskriften stiller et krav om årsakssammenheng mellom påvirkning og sykdom. Dette er et gjennomgående krav for alle sykdommer som er listet i § 1, så nær som sykdommer nevnt i bokstav B.
- (33) Paragraf 11 første ledd bokstav b sier ikke noe om hvem som har bevisbyrden for at det foreligger slik skade og sykdom som angitt i forskriften det vises til. Følgelig må utgangspunktet etter loven være som ellers i erstatningsretten, nemlig at en arbeidstaker som mener å ha et forsikringskrav, også er den som har bevisbyrden for at erstatningsvilkårene foreligger. Kravet til bevisets styrke vil – som i sivilretten for øvrig – være sannsynlighetsovervekt.
- (34) I utgangspunktet har A, på bakgrunn av en isolert bedømmelse av sammenhengen mellom § 11 første ledd bokstav b og yrkessykdomsforskriften, dermed bevisbyrden både for at han lider av en sykdom som går inn under forskriften, og for at den kjemiske påvirkningen han har vært utsatt for er årsaken til denne sykdommen.
- (35) Spørsmålet er så om presumsjonsregelen i § 11 annet ledd må forstås slik at den også skal finne anvendelse på spørsmålet om det overhodet foreligger en sykdom som etter sin art er dekket av loven, altså en listesykdom. A har gjort gjeldende at det etter lovens ordning er tilstrekkelig bare å sannsynliggjøre at sykdomsbildet er forenlig med en påvist kjemisk påvirkning. Dersom en slik forståelse legges til grunn, vil arbeidstakeren altså kunne etablere en presumsjon for at lidelsen er omfattet av yrkessykdomsforskriften § 1 bokstav

A forutsatt at han kan sannsynliggjøre at han har en hjerneskade, og at han har vært utsatt for kjemisk påvirkning.

- (36) En slik tolkning samsvarer etter min oppfatning ikke med lovens ordlyd.
- (37) Det følger av § 11 annet ledd at presumsjonen er begrenset til å gjelde spørsmålet om skade og sykdom som nevnt i første ledd bokstav b, skal anses ”forårsaket i arbeid på arbeidsstedet i arbeidstiden”. Presumsjonen har sin bakgrunn i at de sykdommene som er tatt med i yrkessykdomsforskriften og som dermed er dekningsmessige etter loven, er sykdommer som erfaringsmessig opptrer i yrkessammenheng, jf. Ot.prp. nr. 44 (1988–89) side 56.
- (38) Formuleringen i annet ledd frem til kommaet – hvilket er den delen av bestemmelsen som uttrykker presumsjonsregelen – gir ikke dekning for at presumsjonen også skal gjelde for hvorvidt kravsstilleren har en sykdom som er dekningsmessig; i foreliggende sak en sykdom som skyldes kjemisk påvirkning.
- (39) Heller ikke fortsettelsen etter kommaet – som er den delen av bestemmelsen som uttrykker gjenstanden for forsikringsselskapets omvendte bevisbyrde – gir grunnlag for en annen forståelse. Denne bevisbyrden er her knyttet til ”dette”, hvilket vanskelig kan sies å peke tilbake på noe annet enn at listesykdommen anses ”forårsaket i arbeid på arbeidsstedet i arbeidstiden”. Etter mitt syn gir ordlyden ikke plass for noen videre forståelse.
- (40) A har imidlertid gjort gjeldende at det følger av lovens forarbeider og formål at presumsjonsregelen også finner anvendelse ved avgjørelsen av om den påviste sykdommen skyldes kjemisk påvirkning og dermed etter sin art er omfattet av lovens dekningsområde. Han har i denne forbindelse anført at presumsjonsregelen blir illusorisk dersom prinsippet ikke gis en slik rekkevidde.
- (41) Som det vil ha fremgått, er mitt syn at ordlyden i § 11 første ledd bokstav b, jf. annet ledd, ikke etterlater et tolkningsrom som gir plass for den forståelse A mener følger av rettskildefaktorer utenfor loven selv, særlig lovforarbeidene.
- (42) For min del kan jeg ikke se at lovgiver i forarbeidene til yrkesskedeforsikringsloven har gitt uttrykk for noen klar oppfatning som skulle tilsi at presumsjonsregelens rekkevidde er mer omfattende enn den forståelsen som naturlig følger av lovteksten. Etter min oppfatning inneholder hverken utvalgsinnstillingen eller proposisjonen direkte drøftelser eller utsagn som klart utfordrer lovteksten.
- (43) Yrkesskadeerstatningsutvalget drøftelser i NOU 1988: 6 på side 31 flg. tar utgangspunkt i at det ved yrkessykdommer kan være vanskelig å fastslå om det foreligger årsakssammenheng mellom skade og påvirkning, idet selve årsaksbildet i en del tilfeller vil være usikkert. De omfattende drøftelsene utvalget foretar av kravene til årsakssammenheng og bevis, synes imidlertid først og fremst å være innrettet på spørsmålet om sykdommen er påført i arbeid på arbeidsstedet i arbeidstiden; altså om en påvist sykdom er yrkesutløst. Utvalget har ikke noe sted foretatt en direkte drøftelse av bevisbyrden knyttet til spørsmålet om arbeidstakeren er påført en av de sykdommene som skal være dekningsmessig etter loven.

- (44) En tilsvarende tilnærming er foretatt av departementet i Ot.prp. nr. 44 (1988–89). Det er der på side 54 flg. med utgangspunkt i utvalgsinnstillingen, foretatt en bred drøftelse av årsaksproblematikken og bevisutfordringene ved yrkessykdommer som skal likestilles med yrkesskade. Departementet gir sitt syn på dette på sidene 58–59 der det blant annet heter:

"Problemet med å påvise skyld løses gjennom at dekningsgrunnlaget gjøres objektivt. Men fortsatt kan det være vanskelig å slå fast om tilstrekkelig årsakssammenheng foreligger. For at skadelidte skal få et fullgodt vern, er det etter Justisdepartementets syn her nødvendig med særregler."

- (45) Etter å ha drøftet forholdet til yrkesskader – gjerne ulykker – går departementet så over til å se på sykdom, og uttaler:

"Det er normalt ikke like lett å konstatere om en sykdom har inntrådt i arbeid på arbeidsstedet i arbeidstiden. ... Eksempelvis kan kreft hos arbeidstakere skyldes kreftfremkallende stoffer på arbeidsplassen, men også røyking e l som ikke har noen sammenheng med arbeidet. ... Man står her overfor et valg m h t hvem som skal ha tvilsrisikoen: Skal det gå ut over arbeidstakeren eller arbeidsgiver/ forsikringsselskap når det er tvil om hva som har forårsaket sykdommen? ..."

- (46) I proposisjonen på side 59 foreslås at tvil knyttet til årsaksproblematikken løses ved en presumsjonsregel. Under henvisning til bestemmelsen i selve lovforslaget, heter det:

"De sykdommer som er tatt med i forskriften i medhold av ftrl § 11-4 nr. 1, skal gi rett til erstatning med mindre det er 'åpenbart' at sykdommen ikke er forårsaket i arbeid på arbeidsstedet i arbeidstiden. Forsikringsselskapet pålegges her en tung bevisbyrde."

- (47) Etter min oppfatning har departementet i de generelle motivene bare hatt oppmerksomheten rettet mot en presumsjonsregel som avklarer *hvem* som skal være ansvarlig for sykdom som erfaringsmessig kan relateres til yrkesforhold. Spørsmålet om det også skal gjelde en presumsjon for at arbeidstakerens lidelse vitteleg er en sykdom av slik karakter, er ikke diskutert. Tvert om er det tatt som utgangspunkt at det må foreligge en sykdom, og da altså en sykdom som er omfattet av yrkessykdomsforskriften.

- (48) Spørsmålet er om en avsluttende uttalelse i proposisjonen på side 59 tilsier en annen løsning, slik A har gjort gjeldende. I uttalelsen heter det:

"Som nevnt inneholder forskriften pkt I visse årsaksvilkår. De oppregnede sykdommer i armer og hender anses som en yrkessykdom når de er forårsaket av vibrasjoner av en viss art (bokstav F), og lungesykdommer er omfattet når de skyldes påvirkning av finfordelte stoffer. Det vil her være et vilkår for dekning etter Justisdepartementets forslag at arbeidstakeren hhv har brukt pressluftverktøy e l eller at det finnes finfordelte stoffer på arbeidsplassen. Men hvis først det er tilfelle, kommer presumsjonsregelen inn også på dette planet: Forsikringsselskapet må feks bevis at armsykdommen åpenbart har en annen årsak enn bruk av pressluftverktøy e l. Tilleggsvilkårene i forskrift 11 desember 1970 pkt III (karakteristisk sykdomsbilde, påvirkning en viss tid og konsentrasjon osv) skal ikke gjelde."

- (49) Eksempelet tar utgangspunkt i at de "oppregnede sykdommer" anses som yrkessykdommer når de er "forårsaket av vibrasjoner" og når de "skyldes påvirkning av finfordelte stoffer". Dernest uttaler departementet at det må finnes henholdsvis pressluftverktøy eller finfordelte stoffer på arbeidsplassen. Så langt er dette i samsvar med det jeg ellers har lest ut fra forarbeidene. Problemet er at departementet med passusen om

at "presumsjonsregelen [kommer] inn også på dette planet" og med eksempelet om at forsikringselskapet må bevise at armsykdommen åpenbart har en annen årsak enn bruk av pressluftverktøy, etterlater en uklarhet med hensyn til hvilket beviskrav som skal gjelde for at sykdommen etter sin art er en listesykdom.

- (50) Synspunktet endres ikke av at det av uttalelsen fremgår at tilleggsvilkårene etter det som nå er folketrygdloven § 13-4 annet ledd, ikke skal gjelde. Unntaket er først og fremst innrettet på en klargjøring av at forsikringsgiverens presumerte ansvar ikke forutsetter at påvirkningen i yrket har vært tilstrekkelig i konsentrasjon og varighet. Dette er i tilfellet et tema for den omvendte bevisbyrde.
- (51) I tillegg til det jeg allerede har vist til fra proposisjonen, viser jeg også til departementets merknad til § 11 annet ledd i proposisjonen på side 89. Der heter det:
- ”Annet ledd gir en regel om omvendt bevisbyrde for de sykdommer og skader som etter første ledd bokstav b er likestilt med yrkesskade. Hvis først skaden er av en slik art at den finnes i forskriften i medhold av folketrygdloven § 11-4 nr. 1, kan forsikringsgiver bare bli fri ansvaret ved å bevise at kravene i utkastet § 10 ikke er oppfylt.”**
- (52) Det er her ikke spor av at det skal gjelde noen omvendt bevisbyrde – og dermed heller ikke noen presumsjon – knyttet til spørsmålet om sykdommen er dekningmessig etter sin art. Uttalelsen omhandler direkte bare spørsmålet om omvendt bevisbyrde for at sykdommen ikke er yrkesrelatert. Dette tar ikke opp i seg hvorvidt sykdommen som sådan er dekningsmessig.
- (53) Stortingskomiteens merknad i Innst. O. nr. 73 (1988–89) på side 7 er innrettet på samme måte og stiller derfor ikke spørsmålet i noen annen stilling.
- (54) Jeg har tidligere uttalt at det som sies i proposisjonen på side 59 – eksempelet med pressluftbor – er uklart. Men uten hensyn til hvorledes dette isolert sett måtte være å forstå, kan det etter mitt syn ikke gi grunnlag for noen annen rettsforståelse enn den som følger av lovteksten og de øvrige lovforarbeidene.
- (55) Jeg kan på bakgrunn av min konklusjon om at arbeidstakeren har bevisbyrden for at han har en sykdom som skyldes kjemisk påvirkning, ikke se at det var en feil av lagmannsretten å vurdere A opp mot en medisinsk diagnose – toksisk encephalopati. Diagnosen er årsaksbetinget og en prøving opp mot dette må derfor være forenlig med forskriften.
- (56) As bekymring for at den sakkyndige har foretatt en vurdering opp mot tilleggskravene i folketrygdlovens § 13-4 annet ledd, til tross for at disse ikke skal gjelde i forbindelse med yrkeskadeforsikringsaker, kan jeg heller ikke dele. Jeg viser her til at As prosessfullmektig i en særskilt henvendelse til retten hadde bedt om at den sakkyndige besvarte spørsmål med utgangspunkt i disse kravene.
- (57) Av de grunner jeg nå har gjort rede for er jeg kommet til at lagmannsrettens bevisbedømmelse bygger på riktig rettsanvendelse.
- (58) Avslutningsvis bemerker jeg at en avgrensning av presumsjonsprinsippets rekkevidde i samsvar med lovens ordlyd, ikke medfører at presumsjonsregelen blir uten reelt innhold. Eksempelvis vil presumsjonen for at asbestose påvist hos en arbeidstaker er yrkesrelatert

dersom det kan påvises finfordelte stoffer i luften på hans arbeidsplass, fortsatt gjelde uten at arbeidstakeren behøver påvise tilstrekkelig konsentrasjonsgrad og eksponeringstid for at det foreligger dekningsmessig sykdom. Slike ansvarsfrihetsgrunner vil i tilfellet være gjenstand for motbevis.

- (59) Jeg er etter dette kommet til at anken må forkastes.
- (60) Det er ikke krevd sakskostnader.
- (61) Jeg stemmer for denne

D O M :

Anken forkastes.

- (62) Dommer **Øie**: *Jeg er kommet til at anken fører frem.*
- (63) Spørsmålet i saken er altså om presumsjonsregelen i yrkesskadeforsikringsloven § 11 andre ledd bare retter seg mot vilkåret om at skaden eller sykdommen må være forårsaket i arbeid på arbeidsstedet i arbeidstiden, jf. § 10, eller om den også skal anvendes ved spørsmålet om årsakskrav oppstilt i § 11 første ledd bokstav b, jf. yrkessykdomslisten er oppfylt.
- (64) Jeg er enig med førstvoterende i at det språklig sett er mest naturlig å forstå bestemmelsen på den førstnevnte måten. Men etter mitt syn stenger ikke ordlyden for at presumsjonsregelen også skal anvendes ved vurderingen av om årsakskrav i § 11 første ledd bokstav b, jf. yrkessykdomslisten er oppfylt. Det er en nær sammenheng mellom de to grupper av vilkår: I begge tilfeller er formålet å skille ut skader og sykdommer som ikke er forårsaket av arbeidet. I tillegg er lovteksten temmelig fragmentarisk: Vilkårene for rett til yrkesskadeerstatning for yrkessykdommer fremgår av yrkesskadeforsikringsloven § 10, jf. § 11 første, jf. andre og tredje ledd, jf. folketrygdloven § 13-4, jf. yrkessykdomsforskriften § 1. Med en slik lovteknikk bør det etter mitt syn ikke stilles for strenge krav til klarhet for rekkevidden av en presumsjonsregel. Det gjelder ikke minst – når det som her – dreier seg om rettigheter av stor velferdsmessig betydning for enkeltpersoner.
- (65) Jeg har et annet syn på hva som kan utledes av forarbeidene enn førstvoterende har.
- (66) I NOU 1988: 6 Erstatning og forsikring ved yrkesskade er det flere steder fremhevet at årsaksbildet kan være komplisert ved de såkalte yrkessykdommene. Under overskriften Beviset for at årsakssammenheng foreligger heter det for eksempel på side 31 i utredningen:

"Når det gjelder tap som følge av såkalte yrkessykdommer, gjelder de samme prinsipper. I praksis kan imidlertid spørsmålet om det foreligger årsakssammenheng være vanskeligere å fastslå her. Som det vil fremgå av utredningen fra overlege Langård, ..., kan selve årsaksbildet i en del tilfelle være usikkert. Ofte kan det være meget vanskelig å bevise at sykdommen medisinsk sett er forårsaket av eller tilskyndet av en særlig påvirkning, feks i forbindelse med arbeid med et bestemt stoff. ...

...

... Et viktig spørsmål i årsaksmaterien blir dermed om en sykdom er forårsaket eller tilskyndet av særlige forhold på arbeidsplassen, eller om den har en årsak som er arbeidsgiveren uvedkommende. "

(67) Formuleringene her er etter mitt syn vel så dekkende for spørsmålet om hva som er årsaken til en sykdom, som for spørsmålet om sykdommen er forårsaket på arbeid på arbeidsstedet i arbeidstiden. Og uttalelsen om at det kan være meget vanskelig å bevise at sykdommen medisinsk sett er forårsaket av en særlig påvirkning, for eksempel i forbindelse med arbeidet med et bestemt stoff, beskriver kjernen i bevissspørsmålet i den foreliggende sak: Er As hjerneskade forårsaket av forgiftning eller annen kjemisk påvirkning, eller har den en annen årsak?

(68) Jeg viser også til utredningen side 73, hvor det heter:

"Når det gjelder yrkessykdommene, vil årsakssammenhengen volde adskillig større problemer. ...

...

Utvalget mener ... at det her er behov for regler som til en viss grad kan spare såvel de involverte partene som samfunnet for øvrig for rettsvister om årsakene til sykdommer som kan være yrkesmessig betingede. Slike tvister vil lett kunne bli omfattende og kostbare, ikke minst fordi bruk av sakkyndighet og omfattende undersøkelser må til for å klarlegge årsaksforholdet. En enkeltperson som har mistanke om at hans sykdom kan ha en yrkesmessig årsak vil sjelden ha ressurser til å føre en slik prosess til ende."

(69) Også her synes oppmerksomheten særlig å være rettet mot årsaken til sykdommen og ikke spørsmålet om sykdommen har inntrådt i arbeid på arbeidsstedet i arbeidstiden. Jeg viser særlig til formuleringene "sykdommer som kan være yrkesmessig betingede" og "mistanke om at hans sykdom kan ha en yrkesmessig årsak".

(70) Andre steder i utredningen kan det synes som utvalget forutsetter at vilkårene i yrkessykdomsforskriften må være oppfylt før presumsjonsregelen kommer til anvendelse, se utredningen side 74 og 80 til 81. Men noen klare holdepunkter for at presumsjonsregelen bare skal gjelde for kravet i arbeid på arbeidsstedet i arbeidstiden, gir disse uttalelsene etter mitt syn ikke.

(71) Som førstvoterende fremhever, drøfter ikke utvalget uttrykkelig om presumsjonsregelen også skal gjelde for krav til årsak til en sykdom. Dette kan imidlertid etter mitt syn ikke tillegges særlig vekt. Utvalget foreslo at det skulle utarbeides en egen liste over sykdommer som kunne gi yrkesskadeerstatning – koblingen til den eksisterende yrkessykdomslisten gitt i medhold av folketrygdloven ble først foreslått av departementet. Når utvalget ikke hadde en konkret forskriftstekst å forholde seg til, hadde det heller ikke noen særskilt oppfordring til å drøfte om presumsjonsregelen også skulle gjelde i den utstrekning det eventuelt ville bli oppstilt nærmere årsakskrav i listen.

(72) I proposisjonen – Ot.prp. nr. 44 (1988–1989) – står de sentrale uttalelser på side 58 til 59. Departementet starter her med å beskrive de bevissspørsmål som kan oppstå ved vurderingen av om det foreligger en yrkessykdom:

"Det er normalt ikke like lett å konstatere om en sykdom har inntrådt i arbeid på arbeidsstedet i arbeidstiden. For det første kan påvirkningsfaktorene på arbeidsplassen

ligge skjult: Man vet feks ikke at asbestplater er brukt som materiale i veggen. Dessuten kan andre forhold også virke som sannsynlige årsaker til sykdommen. Eksempelvis kan kreft hos arbeidstakere skyldes kreftframkallende stoffer på arbeidsplassen, men også røyking e l som ikke har noen sammenheng med arbeidet.

Skal det gå ut over arbeidstakeren eller arbeidsgiver/forsikringselskap når det er tvil om hva som har forårsaket sykdommen? Etter departementets syn er det mest rettferdig at arbeidstakeren fritas for denne belastningen. Arbeidstakeren er i utgangspunktet i en vanskelig situasjon på grunn av sykdommen. Denne bør ikke gjøres verre ved at han eller hun må føre et praktisk vanskelig bevis for at sykdommen gir rett til erstatning under yrkesskadeforsikringen ... "

- (73) Departementet tar altså utgangspunkt i vilkåret i arbeid på arbeidstedet i arbeidstiden. Men de videre uttalelser er like dekkende for spørsmålet om hva som er årsak til en sykdom. Særlig vil jeg her trekke frem krefteksempelet, hvor bevisproblemet angis å være om kreften skyldes kreftframkallende stoffer på arbeidsplassen eller har en annen årsak – røyking. Problemet angis altså ikke å være *hvor* vedkommende er påført kreftframkallende stoffer, men hvilken av flere påvirkninger som har forårsaket kreften. Eksemplet kunne omskrives slik: "Eksempelvis kan hjerneskode hos en arbeidstaker skyldes forgiftning eller annen kjemisk påvirkning på arbeidsplassen, men også andre årsaker som ikke har noen sammenheng med arbeidet."
- (74) Deretter drøfter departementet hvordan presumpsjonsregelen nærmere bør utformes. I stedet for å utarbeide en egen liste over sykdommer som skal gi rett til yrkesskadeerstatning, foreslår departementet å bruke yrkessykdomslisten gitt i medhold av folketryktdloven. Om denne listen uttaler departementet:

"De sykdommer som er tatt med der er sykdommer hvor årsaken typisk er å finne på arbeidsplassen. Det er bla ikke en ren oversikt over sykdommer. Listen inneholder visse tilleggsvilkår som klarere knytter sykdommene til arbeidsforholdet: Lungesykdommer 'som skyldes påvirkning av finfordelte stoffer', 'sykdommer i armer og hender... når vedkommende sykdom er framkalt av vibrasjoner overført fra vibrerende maskiner, pressluftverktøy, bankehammere o.l.' osv. Alle sykdommene som er tatt med i forskriften er etter departementets syn så typiske yrkessykdommer at det er grunn til å innføre en presumpsjonsregel for dem."

- (75) Departementet er altså vel kjent med årsakskravene i yrkessykdomsforskriften. Om selve presumpsjonsregelen heter det:

"På bakgrunn av dette har Justisdepartementet formulert en presumpsjonsregel i utkastet § 11 annet ledd. De sykdommer som er tatt med i forskriften i medhold av ftrl § 11-4 nr 1, skal gi rett til erstatning med mindre det er 'åpenbart' at sykdommen ikke er forårsaket i arbeid på arbeidstedet i arbeidstiden. Forsikringselskapet pålegges her en tung bevisbyrde. Hvis den sykdom som arbeidstakeren lider av er tatt med i listen etter ftrl § 11-4, skal erstatning som den store hovedregel gis. Bare i de helt spesielle tilfelle hvor det må anses på det rene at årsaken ikke har noen sammenheng med arbeidet, kan det komme på tale å nekte erstatning."

- (76) Departementet uttaler seg også uttrykkelig om det som er tolkningsspørsmålet i den foreliggende sak:

"Som nevnt inneholder forskriften pkt I visse årsaksvilkår. De oppregnede sykdommer i armer og hender anses som en yrkessykdom når de er forårsaket av vibrasjoner av en viss art (bokstav F), og lungesykdommer er omfattet når de skyldes påvirkning av finfordelte stoffer. Det vil her være et vilkår for dekning etter Justisdepartementets forslag at arbeidstakeren hhv har brukt pressluftverktøy e l eller at det finnes

finfordelte stoffer på arbeidsplassen. Men hvis først det er tilfelle, kommer presumpsjonsregelen inn også på dette planet: Forsikringsselskapet må feks bevise at armsykdommen åpenbart har en annen årsak enn bruk av pressluftverktøy e l. Tilleggsvilkårene i forskrift 11 desember 1970 pkt III (karakteristisk sykdomsbilde, påvirkning en viss tid og konsentrasjon osv) skal ikke gjelde."

- (77) Førstvoterende omtaler departementets uttalelse som tvetydig. Denne karakteristikken er jeg ikke enig i. Jeg kan ikke se det annerledes enn at departementet her, om enn på en noe kronglete måte, gir uttrykk for at presumpsjonsregelen også skal gjelde for spørsmålet om hva som er årsaken til sykdommen. Systemet skal være at arbeidstakeren må bevise at han har en sykdom som kan være forårsaket på en måte som omtalt i forskriften, og at han har vært utsatt for en slik form for påvirkning gjennom arbeidet. Men dersom han gjør det, må forsikringsselskapet bevise at sykdommen åpenbart har en annen årsak. Jeg viser særlig til formuleringen om at "presumpsjonsregelen [kommer] inn også på dette planet". Bruken av "også" gir et klart direktiv om at presumpsjonsregelen kommer inn i to relasjoner. Jeg peker også på formuleringen "annen årsak enn bruk av pressluftverktøy e l". Det står ikke "bruk av pressluftverktøy *andre steder enn på arbeidsplassen*" eller lignende.
- (78) Førstvoterende har lagt vekt på at motivene for øvrig ikke adresserer dette spørsmålet. Til dette vil jeg bemerke at uttalelsen kommer som et forholdsvis sentralt ledd i den generelle drøftelsen av den nærmere utformingen av presumpsjonsregelen. At problemstillingen ikke også er uttrykkelig løftet frem i drøftelsene av behovet for en presumpsjonsregel, kan etter mitt syn ikke ha betydning. Som jeg har gjort rede for, er de generelle drøftelsene av behovet for en presumpsjonsregel vel så dekkende for problemene knyttet til å bevise årsaken til en sykdom som til problemene med å bevise at sykdommen er påført i arbeid på arbeidsstedet i arbeidstiden.
- (79) For meg står det også sentralt at presumpsjonsregelen for mange av yrkessykdommenes del mister det meste av sin betydning dersom den bare skal gjelde for kravet om at sykdommen er påført i arbeid på arbeidsstedet i arbeidstiden. De færreste arbeidstakere blir utsatt for slike mengder av kjemisk påvirkning, stråleenergi, finfordelte stoffer eller barometertrykk i fritiden at det kan føre til sykdom. Utfordringen er dermed ikke å bevise at en sykdom med en slik årsak er arbeidsrelatert, men å bevise hva som i det hele er årsak til sykdommen. Jeg oppfattet forsikringsselskapets prosessfullmektig slik under ankeforhandlingen at hun sa seg enig i dette. Forarbeidene gir grunn til å tro at lovgiverne så på innføringen av presumpsjonsregelen som et viktig virkemiddel for å forbedre den erstatningsrettslige stillingen til arbeidstakere som har fått yrkessykdommer. Det har da formodningen mot seg at man har ment å innføre en regel som for mange yrkessykdommers del har et meget snevert anvendelsesområde.
- (80) Den lovforståelse jeg her har gitt uttrykk for, er også lagt til grunn i NOU 2004: 3 side 233, hvor det i et punkt som oppsummerer gjeldende rett, heter:
- "Dersom skadelidte sannsynliggjør at han har en sykdom og en skadelig eksponering med skadeevne som omfattet av yrkessykdomsforskriften (lovens § 11 første ledd bokstav b), skal sykdommen anses som yrkessykdom med mindre forsikringsgiver kan bevise at dette åpenbart ikke er tilfelle (§ 11 andre ledd)."**
- (81) Bjarte Askeland synes å legge tilsvarende lovforståelse til grunn i note 87 til yrkesskedeforsikringsloven i Norsk lovkommentar.

- (82) Min konklusjon er etter dette at presumsjonsregelen i yrkesskadeforsikringsloven § 11 andre ledd også gjelder ved vurderingen av om årsakskravene i yrkessykdomslisten er oppfylt. Lagmannsretten har da bygget på feil lovforståelse, og lagmannsrettens dom må oppheves.
- (83) A bør tilkjennes sakskostnader etter hovedregelen i tvisteloven § 20-2 for alle tre instanser. Kravet synes høyt, men siden jeg er i mindretall, går jeg ikke inn på spørsmålet om det bør reduseres.
- (84) Dommer **Webster:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende, dommer Matheson.
- (85) Dommer **Normann:** Likeså.
- (86) Dommar **Utgård:** Det same.
- (87) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

Anken forkastes.

Riktig utskrift bekreftes: